

پیشگفتار مترجم

عرصه «مطالعات سینمایی» در یک نگاه کلی، تا پیش از ظهور و تثبیت آن به عنوان یکی از الگوهای اصلی تحقیق و پژوهش نظام‌مند درباره سینما، عمدتاً به دو رویکرد متفاوت و غالباً متعارض تقسیم می‌شد: رویکردی که به فیلمها همچون پدیده‌ای جدا از دیگر پدیده‌های فرهنگی و اجتماعی می‌نگریست و می‌کوشید تبیینها، تفاسیر و ارزیابیهای خود را نیز در محدوده آثار سینمایی، خواه به تنهایی و خواه در قالب مجموعه‌ها، گونه‌ها و دوره‌ها، برحسب روابط اجزاء و عناصر درون فیلمها انجام دهد؛ و رویکردی که به آثار سینمایی به مثابه روساختی برای پدیده‌های کلان‌تر غیرسینمایی نگاه می‌کرد و فیلم را صرفاً آینه‌ای راست‌نما یا کج‌تاب برای زیرساخت اقتصادی و سیاسی جامعه می‌دانست، زیرساختی که به شیوه‌های مختلف، در نهایت هم فرم و هم محتوای آثار سینمایی را تعیین می‌کرد. بر این اساس، در رویکرد اول خودآیینی، زیبایی‌شناختی فیلم به قیمت جدا کردن آن از دیگر پدیده‌های اجتماعی به دست آمده بود، در حالی که رویکرد دوم عملاً هیچ‌گونه استقلال را برای آثار سینمایی به عنوان پدیده‌هایی صرفاً زیبایی‌شناختی، جدا از نیروهای کلان‌تر و شکل‌دهنده اقتصادی و اجتماعی، به رسمیت نمی‌شناخت. این دو رویکرد هنوز هم به شیوه‌های مختلف و بعضاً بسیار پرورده و تغلیظ‌شده، به حیات خود ادامه می‌دهند و هر یک هویت خود را در سطوح خرد و کلان، گاه دقیقاً در تقابل با دیگری تعریف می‌کند.

الگوی «مطالعات سینمایی» تا حد زیادی، برنامه‌ای است بلندپروازانه - و به زعم برخی از منتقدان آن، محکوم به شکست - برای یافتن راه سوم: چگونه می‌توان هم‌زمان با قائل بودن خودآیینی زیبایی‌شناختی نسبی یا کامل برای آثار سینمایی آنها را به تمامی در تار و پود جامعه تنیده دانست؟ و بر همین اساس، چگونه می‌توان در عین رعایت نسبی یا کامل ملاحظات زیبایی‌شناختی در تبیین، تفسیر و ارزیابی آثار سینمایی به نحوه ارتباط پرمسئله سینما - هم در سطح آثار منفرد و هم در سطح نهادی - با پدیده‌ها، نهادها و ساختارهای کلان‌تر غیرسینمایی، اعم از سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فناوریانه پرداخت؟ این شیوه پرداختن به سینما و پژوهش نظام‌مند درباره سینما، آشکارا متأثر از روندها و

روالهای جاری در حوزه «مطالعات فرهنگی» و نیز حوزه‌های جدیدتری مانند ماتریالیسم فرهنگی و تاریخی‌نگری جدید است که خود آمیزه یا برابری است از تحولات عمیقی که ظرف دهه‌های اخیر در عرصه علوم انسانی و به طور مشخص، در عرصه نقد ادبی، نظریه انتقادی و نظریه فرهنگی به وقوع پیوسته است. یکی از مهم‌ترین اتفاقاتی که با تحولات مزبور به وقوع پیوسته، تلقی از «فرهنگ» به مثابه قلمرو مستقلی است که در آن معانی و هویتها، به نحوی تاریخی و در متن مناسبات قدرت و ثروت، پیوسته تولید، توزیع و مصرف می‌شوند. همچنین مطالعات فرهنگی به نحوی انتقادی به فرایند پرتنش معنی‌آفرینیها و هویت‌سازیهایی بی‌وقفه‌ای می‌پردازد که در قلمرو نمادین فرهنگ، مستقل از زیرساختهای سیاسی - اقتصادی جامعه و در عین حال مرتبط با آنها در جریان است.

فعالان عرصه «مطالعات سینمایی» نیز، به عنوان الگویی تحقیقی که بسیار وامدار مطالعات فرهنگی است، می‌کوشند به مدد انواع و اقسام نظریه‌ها و رویکردهای تفسیری که دامنه‌اش از «بوطیقای تاریخی سینما» تا «نقد ایدئولوژی» گسترده است، نحوه برساخته یا بازنمایی شدن تأثیرات، معانی و هویتها را بررسی کنند - و این بررسی هم در زمینه سینما به مثابه نهاد و هم در زمینه فیلمهای سینمایی به مثابه آثاری منفرد صورت می‌گیرد. بدین ترتیب، پیداست که «مطالعات سینمایی» به عنوان یکی از الگوهای تحقیق و پژوهش درباره سینما، به دلیل گستردگی حوزه علایق و دعاوی نظری خود، خصوصیتی عمیقاً بین‌رشته‌ای دارد، بدون آنکه پیوندهای تاریخی استوارش را با «نقد» به طور عام و نظریه انتقادی به طور خاص از دست بدهد. همین خصوصیت عمیقاً بین‌رشته‌ای «مطالعات سینمایی»، آن را از حوزه‌های پژوهشی مدون‌تر و سنتی‌تری مانند تاریخ سینما، جامعه‌شناسی سینما، روان‌شناسی سینما، فلسفه سینما و مانند آن متمایز می‌کند. البته همین ویژگی بین‌رشته‌ای و جانبداریهای سیاسی و اخلاقی صریح - که به صورت نظری در قالب نقد سیاست‌بازنمایی و به صورت عملی در قالب دفاع از محدودفان و حاشیه‌نشینان و اقلیتهای گوناگون و تأکید بر لزوم بازنمایی شدن شایسته و بایسته آنها در آثار سینمایی ظاهر می‌شود - «مطالعات سینمایی» یکی از بلندپروازانه‌ترین و دربرگیرنده‌ترین برنامه‌ها برای پژوهش و تحقیق نظام‌مند درباره سینما، به زعم برخی برابری استوار و به زعم برخی دیگر آمیزه‌ای سست از نقد و نظریه و ارزیابی و تحلیل و تفسیر است. در هر صورت، تأمل در روشها و یافته‌های «مطالعات سینمایی»، و نیز در کامیابیها و ناکامیهای آن تا این زمان، ما را به غور دوباره در مقوله سینما به مثابه رشته‌ای دانشگاهی و بضاعتها، امکانها، امیدواریها و ناامیدیهای متصور برای آن فرامی‌خواند.